

Funn og konklusjoner fra Ekspertgruppe for skolebidrag

Sølvi Lillejord, professor emeritus
SLATE (Senter for læringsanalyse), UiB
SePU-konferansen, Hamar 24.05.22

En skole for vår tid

Ekspertguppens mandat og bakgrunn for arbeidet

- Systematisk sammenheng mellom elevers hjemmebakgrunn og læringsutbytte (også i Norge)
- Skolebidragsindikatorene viser forskjeller i skolars bidrag til elevenes læring
- Ekspertgruppen skal bidra med kunnskap om hva som
  - kjennetegner skoler/kommuner som lykkes best i å løfte elevenes læringsresultater
  - skal til for at skoler med lavt bidrag over tid klarer å løfte kvaliteten

Coleman-rapporten

- *Equality of Educational Opportunity* (1966). Studien ble gjentatt femti år senere (Downey & Condrón, 2016), med samme resultat.
- Hjemmebakgrunn er den viktigste faktoren for barn og unges læringsutbytte
- Økonomer sammenlignet skoler med bedrifter og brukte en “black-box”-tilnærming når de undersøkte hvilke faktorer det var som ga det høyeste utbyttet
- De var opptatt av individuell læring, kognisjon og *human capital*
- “Education Production Function (EPF)”. Stållindustrien og utdanningsindustrien (Hanushek, 1979).
- Coleman (1988): Sosial kapital er en nødvendig forutsetning for å kunne utvikle human kapital

Utvalg av skoler

Dialogmøter med 8 skoler som representerte 4 profiler, to skoler i hver profil:

Profil 1: Skoler med stabilt høyt skolebidrag.

Profil 2: Skoler med stabilt høyt skolebidrag og mange elever fra hjem med lav sosioøkonomisk bakgrunn.

Profil 3: Skoler med jevn progresjon i skolebidraget.

Profil 4: Skoler med stabilt lavt skolebidrag.

Utvalget ble gjort vha. skolenes resultater på nasjonale prøver og eksamen, skolebidragsindikatorene, indekser i Elevundersøkelsen som: motivasjon, mestring, støtte fra lærerne, vurdering for læring, trivsel og mobbing.

Blant ekspertgruppens funn og konklusjoner

Skoler som bidrar til elevenes læring undersøker og forbedrer praksis, som en del av daglig drift (skolebasert vurdering).

Skoleledelsen og lærerne handler raskt når de avdekker mindre problemer og legger en plan for hvordan de skal håndtere de mer tidkrevende.

- Det trengs mer *undersøkende aktivitet* i utdanningssystemet, og systemets *kunnskap og kompetanse* må styrkes på alle nivåer.
- Særlig må systemet settes i stand til jevnlig å undersøke praksis og bruke *resultatene* av undersøkelsene til å *forbedre* praksis.

Skolefaglig kompetanse

Opplæringsloven § 13-1 fjerde ledd sier at kommuneadministrasjonen over skolenivået skal ha skolefaglig kompetanse (men hva med alle de andre?).

Hva skolefaglig kompetanse er, er *uklart* (og kan derfor bli personavhengig og tilfeldig).

- Ekspertgruppen fant at skoler med *høyt bidrag* til elevenes læring hadde svært god dialog med skoleeier, som sa at de lærte av skolene hvordan de skulle bli en bedre skoleeier.
- Skolefaglig kompetanse må derfor handle om å *kjenne* og *forstå* skolen – for å vite hva det er mulig å få til.

Skolefaglig kompetanse på nivået over skolen

- Det skolen vet om seg selv

- Reflekteres i hva nivået over skolen vet om skolen

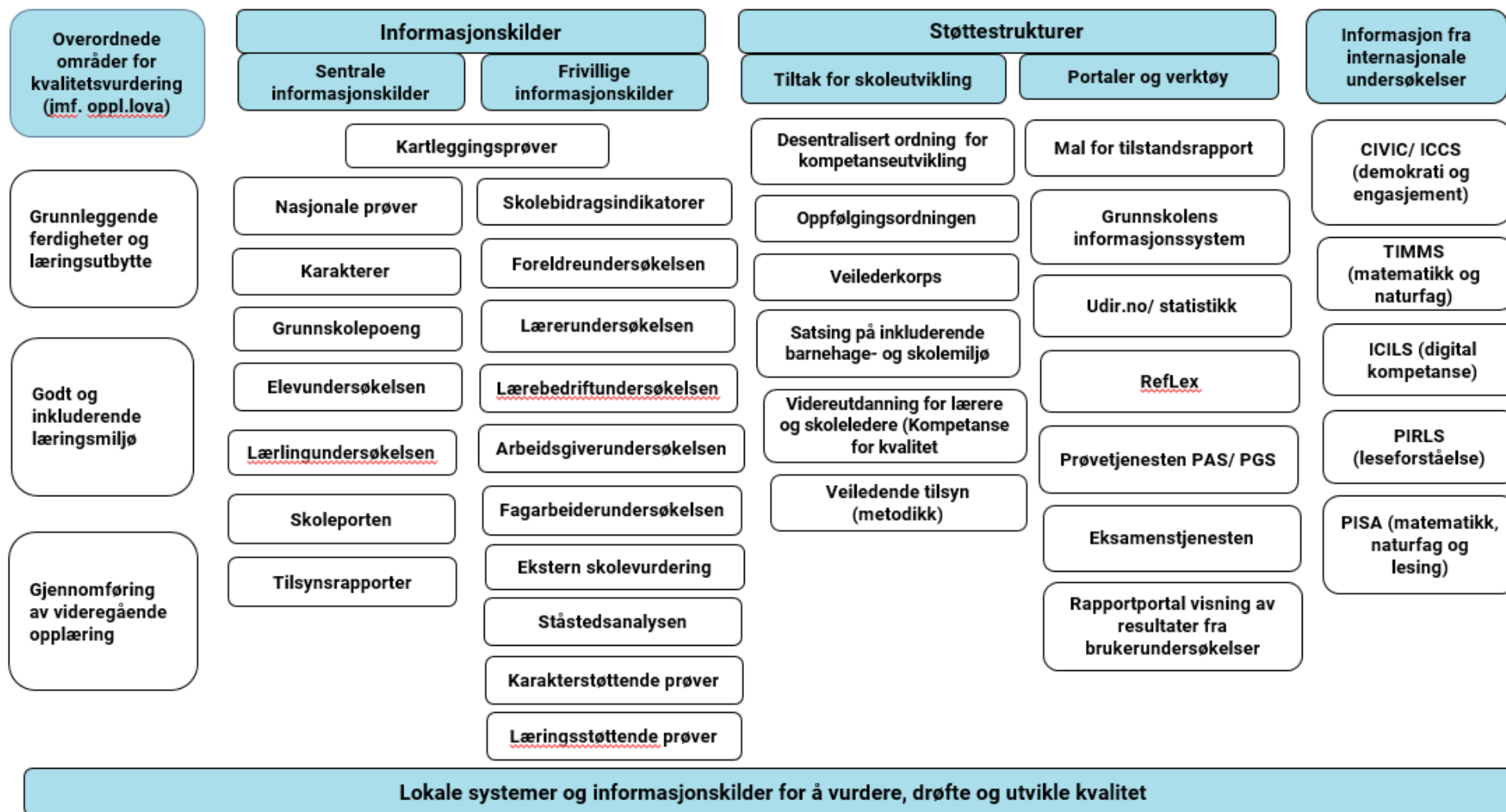
Skolen og nivået over skolen vet mye om hva man *bør* gjøre, men har kanskje mindre kunnskap om hva som faktisk skjer, hvordan man skal undersøke praksis for å forbedre praksis. Tillit handler (blant annet) om å *kjenne* og være *trygge* på hverandre

1990-2010

- Den økonomisk drevne forståelsen av forholdet mellom utdanning og arbeidsmarked var svært *individorientert*.
- OECD og Human Capital
- Utdanning ble redusert til at den enkelte lærers jobb var å bidra til at den enkelte elev utviklet mest mulig kunnskap (som kunne testes) og de «riktige» holdningene som kunne føre nasjonen opp blant den økonomiske verdenseliten (Kvalitetsutvalget).
- Læring ble redusert til individuelle kognitive evner – man «samler» mest mulig kunnskap i hodet
- En god lærer underviser slik at elevene skårer bra på tester
- Dette harmonerer dårlig med nyere kognitiv forskning, læringsforskning og anerkjent god pedagogikk

Det norske kvalitetsvurderingssystemet

Språk er makt, men tall er mektigere: Intelligent accountability

- Det er et demokratisk problem hvis mennesker ikke forstår informasjonen som genereres i de systemene som de skal være «accountable», ansvarlige, i forhold til
  - Onora O’Neill

$$\text{logit}(\pi_{ijw}) = \log\left(\frac{\pi_{ijw}}{1 - \pi_{ijw}}\right) = a_0 + a_1X'_{1ijw} + a_2X'_{2jw} + a_3X'_{3w} + \epsilon_{(i)jw}$$

Politikkutforming

Praksis

Lov- og regelverk, læreplaner og retningslinjer

Overordnet del av læreplanen

- Opplæringen skal gi elevene en forståelse av kritisk og vitenskapelig tenkning.
- Det innebærer å bruke fornuften på en undersøkende og systematisk måte i møte med konkrete praktiske utfordringer, fenomener, ytringer og kunnskapsformer.
- Opplæringen skal skape en forståelse av at metodene for å undersøke virkeligheten må tilpasses det vi ønsker å studere, og at valg av metode påvirker det vi ser.
- Hvis ny innsikt skal vokse fram, må etablerte ideer granskes og kritiseres med teorier, metoder, argumenter, erfaringer og bevis

Lærerprofesjonen

- Etzioni (1969) beskrev omsorgs- og kallsyrker (f. eks. lærere, sykepleiere og sosialarbeidere) som semi-profesjoner
- Et kjennetegn han fant ved semi-profesjoner er at de ikke selv produserer kunnskap, men *formidler* kunnskap som er utviklet av andre.
- De har kortere utdanning og mindre autonomi fordi de følger standarder og arbeidsprosedyrer som andre har utviklet.

Hva sier forskning om
kjennetegn ved profesjoner?

- Sertifisering (og *resertifisering*)
- En *felles kunnskapsbase* (profesjonskollektivet tar ansvar for kunnskapsutviklingen)
- Kollektivt samarbeid for å opprettholde kvaliteten på arbeidet som gjøres (tar ansvar for å *forbedre* praksiser)
- Yter tjenester samfunnet trenger og *hjelper* mennesker.
- En *etisk plattform* som fornyes i tråd med samfunnsutviklingen

Lillejord, S., & Børte, K. (2020). Trapped between accountability and professional learning? School leaders and teacher evaluation. *Professional development in education*, 46(2), 274-291.

Dekomp (Meld. St. 21 (2016-2017) Lærelyst)

- Dekomp skal organiseres slik at arbeidet støtter opp om skoleeiers *kapasitet til å ta ansvar* for kvalitetsutviklingen i skolene.
- Kommuner og fylkeskommuner skal stå for gjennomføringen av tiltakene, i samarbeid med UH-institusjoner som kan bidra til forskningsbasert kompetanseutvikling.
- .....
- Det vi si at Dekomp, ideelt, skal drives på en måte som styrker skoleeiers skolefaglige kompetanse
- Tiltakene skal være *skolebaserte* og skal styrke lærerprofesjonens *skjønnsutøvelse* («Det er lærerne som skal jobbe, ikke UH»)

Meld. St. 21

(2016–2017)

Melding til Stortinget

Lærelyst
– tidlig innsats og kvalitet i skolen

Lærerutdanning 2025: Lærerutdanningsinstitusjonen og lærerutdanningskolen er kunnskapsproduserende fellesskap som videreutvikler seg ved bruk av felles fagspråk»

Hvordan kan skolen utvikle kunnskap om sin egen praksis? Ved å styrke profesjonen, gå fra prøving og feiling til systematisk kunnskapsarbeid

En skole for vår tid

Hovedfunn: Medvirkning, kunnskap, organisering

- **Respekt for kunnskap** – ikke bare den kunnskapen elevene skal få, men også skolens egen kunnskap om praksis
- Lederne organiserer for **systematisk kunnskapsutvikling**, de jobber *med* kompleksiteten i stedet for å forsøke å redusere den.
- Skoleeier utvikler og styrker sin **kunnskap om skolen** ved å lære av den enkelte skole hvordan de skal ta ansvaret for skolene.
- Skoleeier respekterer og **samarbeider** med skolelederne (snakker ikke 'til' dem).
- Tall, prosenter, planer og dokumenter ser ut til å kunne **stå i veien** for gode og tillitsfulle dialoger.
- Kvalitetsvurdering og kvalitetsutvikling er **én** sammenhengende prosess
- Skolens doble oppdrag holdes **stabilt**.
- **Sosial kapital** først, **deretter** human kapital